

۱۴۹۰۹۴۵

کتاب مرجع فارسی کودکان و نوجوانان در گذر زمان

مؤلف:

بهام بهرامی

آبادین طب

۱۳۹۵

سرشناسه	: برغانی، الهام، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: کتاب مرجع فارسی کودکان و نوجوانان در گذر زمان / مولف الهام برغانی.
مشخصات نشر	: تهران: آبادیس طب، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۹۶ ص.: جدول، نمودار.
شابک	: ۵۰۰۰ ریال: ۶-۴-۹۶۴۱۲-۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۹۵ - ۹۶.
موضوع	: مراجع کودکان و نوجوانان
موضوع	: Children's reference books
موضوع	: مراجع فارسی
موضوع	: Reference books, Persian
موضوع	: مراجع -- کتاب‌های نقدشده
موضوع	: Refrence books --Reviews
رده بندی ک	: ۱۳۹۵ ب ۴۴۱۰۳۷/۲
رده بندی دیو	: ۰۲۸/۵۲
شماره کتابشناسه ملی	: ۴۴۱۳۰۳

کتاب مرجع فارسی کودکان و نوجوانان در گذر زمان

ناشر: آبادیس طب

مولف: الهام برغانی

لیتوگرافی: شمیم

چاپ: قدیانی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۱۲-۴-۶

مرکز پخش: انتشارات آبادیس طب

تهران، میدان انقلاب، ابتدای خیابان کارگر شمالی، نرسیده به خیابان نصرت، کوچه شهید عروجی،

پلاک ۲۰، طبقه همکف

تلفن: ۸۸۹۵۹۴۱۴ - فکس: ۸۸۹۵۹۳۶۳

هر پژوهشگر، دانشجو و دانش آموزی برای یافتن پاسخ سوالات خود کسب اطلاعات بیشتر در مورد مسائل گوناگون ناگزیر است که مراجعه ای به منابع مرجع داشته باشد. بنابراین منابع مرجع از ابزارهای مهم پژوهش به حساب می آیند. در این میان کتاب مرجع از اهمیت ویژه ای برخوردار است. تعاریف گوناگونی از کتاب مرجع داده شده است که از آن قبیل می توان به موارد زیر اشاره کرد: «منظور از کتاب مرجع کتابی است که کتابدار مرجع به کمک آن به سؤال مراجع کننده پاسخ می گوید و کتابی است که کمتر کسی اقدام به خواندن آن از ابتدا تا انتها کند بلکه در زمان که نیاز به کسب اطلاعات در ارتباط با سؤال خاصی داشته باشد، به آن مراجعه می نماید. مانند: فرهنگنامه ها، دایره المعارف ها، شرح حال و امثال آنها» (مرادی، ۱۳۷۵، ۲۸). و یا «یک کتاب مرجع باید پاسخ پرسش های بسیاری را در بر داشته باشد، و در هر مورد پاسخ مناسب را در جای خود و در درون یک ساختار منظم پیش چشم ما بیاورد و به آسانی بتوان گفت که پاسخ مورد نیاز در ردیف الفبایی یا در فصل بندی آن کتاب، کجا قرار گرفته است» (انوار، ۱۳۷۵، ۵۸). و در لاخره اینکه «در کتابداری و اطلاع رسانی کتاب مرجع تعریف ویژه ای دارد. این تعریف با اصل مهم کتابداری که رانگانانان عنوان کرد (کتاب اندامواره ای زنده و بالنده) مرتبط است. بر این اصل کتابدار موظف است در عرصه اطلاعات و خدمات به مراجعان، روشی را برگزیند که در کمترین زمان، نیاز مراجعان به کتابخانه برآورده شود. کتاب مرجع کتابی است که کتابدار را به دستیابی به هدف فوق یاری می کند. این امر هنگامی میسر است که محتوای کتاب به نحوی سازمان یافته باشد که (۱) مطالب مربوط به یک موضوع به گونه ای فشرده در بخش مشخصی از کتاب گردآورده و (۲) روشی سریع برای یافتن مطالب مورد نظر در کتاب پیش بینی شده باشد. گرچه ویژگی دوم مهم ترین مشخصه کتاب های مرجع است در عین حال ویژگی اول نیز در خور اهمیت خاصی است (یهودا، ۱۳۷۰، ۷۷).

البته لازم به ذکر است که مفهوم کتاب مرجع، نظیر هر مفهوم دیگری در طول عمر خویش دستخوش دگرگونی شده و گستره معنایی آن از عوامل و وقایع پیرامون خود تأثیر پذیرفته است. تحولات معنایی کتاب مرجع هم ناشی از نقطه نظرهای گوناگون معرفت شناختی در طول دوره های مختلف تاریخی بوده، و هم تجهیزات و مقدورات هر دوره بر حد و مرز مفهومی آن اثر نهاده است. آگاهی نسبت به این تحولات به ما امکان می دهد که چشم انداز وسیعتری را بری خود ترسیم کنیم و گستره های جدید را دست کم از لحاظ نظری مورد تأمل قرار دهیم» (حری، ۱۳۷۱، ۲۲)

ارزیابی کتاب مرجع در هر شکلی (چه به صورت چاپی، الکترونیکی و ...) از آن رو دارای اهمیت است که به عنوان یک منبع پاسخگو، باید دارای شرایط و ویژگی های لازمی باشد تا مراجعه کنندگان به آن در کمترین زمان پاسخ صحیح را دریافت کند و در لابلای صفحات و اطلاعات مند، در آنها سرگردان نشود. چنانچه کتاب های مرجع با توجه به معیارها و ملاک های ارزیابی مورد بررسی قرار گیرد علاوه بر اینکه وضعیت فعلی اینگونه منابع نشان داده می شود، می توان راهکارهایی برای تهیه و تدوین هر چه بهتر و سودمندتر کتاب های مرجع ارائه داد.

این کتاب سعی در ارائه تاریخچه کتاب مرجع از ابتدا تا پایان دهه هفتاد دارد، کتاب های مرجع چاپ شده در این سال ها که اکثر آنها در کتابخانه شورای عالی کتاب کودک موجود است مورد بررسی قرار گرفته و نتایج این بررسی در این کتاب آمده است.

فهرست

۱۵	 پیشگفتار
۱۷	 فصل اول: ادبیات کودک و نوجوان
۲۵	 فصل دوم: تاریخچه مرجع نگاری کودک و نوجوان
۲۸	 معیارهای ارزیابی کتابهای مرجع
۳۰	 کیفیت زبان و بیان
۳۱	 کیفیت ساخت
۳۳	 فصل سوم: دایرة المعارفها
۳۳	 معیارهای ارزیابی دایرة المعارفها
۳۵	 دایرة المعارفهای بررسی شده
۵۹	 فصل چهارم: زندگی نامهها
۵۹	 معیارهای ارزیابی زندگی نامه
۶۱	 زندگی نامههای بررسی شده
۷۱	 فصل پنجم: واژه نامهها و دستورنامهها و راهنماها
۷۱	 معیارهای ارزیابی واژه نامهها
۷۲	 واژه نامههای ارزیابی شده
۷۵	 راهنماهای ارزیابی شده
۷۶	 نتایج بدست آمده
۷۷	 دستورنامههای ارزیابی شده
۷۹	 معیار ارزیابی دستورنامهها
۸۱	 فصل ششم: جداول و نمودارها، نتایج و پیشنهاد
۸۱	 نتایج پژوهش و پیشنهادها
۸۱	 نتایج پژوهش
۹۳	 محدودیتها و مشکلات پژوهش
۹۴	 پیشنهادها
۹۵	 فهرست منابع و مأخذ

پیشگفتار

کتاب های مرجع از ابزارهای مهم پژوهش به حساب می آیند. در اینجا خاطر نشان می کنیم «عصر ما عصر فوران اطلاعات و شیوه های حیرت انگیز اطلاع رسانی است و به روایتی اطلاعات کلید پیشرفت است. طبعاً هدف کتاب های مرجع هم چیزی جز یک اطلاع رسانی درست، سریع و صحیح نمی تواند باشد. زمانی دانایی های فرد را محفوظات او تشکیل می داد ولی در حال حاضر دانایی های فرد در توانایی های او در دستیابی به اطلاعات نهفته است. هر چقدر مجراهای دستیابی به اطلاعات متنوع باشد، فرد از توانایی بیشتری برخوردار است. کتاب های مرجع هم یکی از منابع دسترسی به اطلاعات هستند، اما مشروط به اینکه آنچه در منابع عرضه می شود با دانسته های فرد استفاده کننده ارتباط منطقی داشته باشد و قابلیت دگرگونی کردن و ایجاد تحریک فکری در فرد را داشته باشد.» (قرن ایام، ۱۳۷۸، ۶)

با توجه به این نکات ارزش کتاب های مرجع بیش از پیش مشخص می شوند زیرا نه تنها از مهم ترین ابزارهای پژوهش هستند بلکه باعث رشد و پرورش نگرانی جامعه نیز می شوند. پس ارزیابی این نوع کتاب ها بویژه اینکه برای گروه سنی کودکان و نوجوانان باشند از اهمیت زیادی برخوردار است. «امروزه میلیون ها دانش آموز ایرانی در مدارس و خانواده و جامعه آموزشی می بینند و پرورش می یابند، گسترش روزافزون دانش، فن و هنر، استفاده بیشتر رسانه های همگانی، مانند رادیو و تلویزیون، رایانه، روزنامه و مجله و کتاب های فراوان در زمینه های گوناگون برای کودکان و نوجوانان، پرسش های بسیاری برای کودکان یا نوجوان جامعه ما پیش می آورد که پاسخ آنها را نمی تواند در کتاب هایی که در دسترس دارد بیابد از مادر و پدر و معلم و مربیان دیگر نیز نمی توان انتظار داشت که بدون مراجعه به کتاب های مرجع به همه پرسش های کودکان و نوجوانان پاسخ های درست و دقیق بدهند. از این رو کودکان و نوجوان ایرانی نیاز به کتاب مرجع دارد که پرسش هایش را با توجه به دانش پایه، زبان و بیان و

محیط زندگی او و فرهنگ مردمی که در میان آنها زندگی می کنند. پاسخ درست و دقیق و مناسب بدهد. نیاز به کتاب مرجعی دارد که در آن پاسخ و پرسش پایه و مایه ای شود برای پرسش های دیگر و دستیابی به آگاهی های بیشتر و انگیزه ای باشد برای تلاش و حرکت به سوی خودآموزی و خودسازی» (فرهنگنامه کودکان و نوجوانان، ۱۳۷۱، ۱۰). از این رو می توان گفت تدوین کتاب مرجع کودکان و نوجوانان علاوه بر یک کار فنی و تخصصی کاری هنرمندانه است در این پژوهش تلاش شده است که کتاب های مرجع کودک و نوجوان با توجه به لاک های ارزشیابی اینگونه کتاب ها مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد و امید است که نتایج بدست آمده از این تحقیق علاوه بر روشن نمودن وضعیت فعلی اینگونه کتاب ها، راهکارهای مناسبی برای تهیه و انتشار کتاب های مرجع ویژه کودکان و نوجوانان با کیفیت مطلوب و قابل استناد، برای این قشر عظیم جامعه ارائه داده باشد.